

לקראת היסטוריה חברתית של מחקר תיירות חינוכית יהודית

אריק ה' כהן

תקציר

מאמר זה מציג ניתוח סוציו-היסטורי של המחקר על נסיעות חינוך יהודיות. תיירות חינוכית יהודית חלוצית בתחום סיורי החינוך והמורשת בפרקטיקה ובמחקר. תוכניות כגון סיורי קבוצות לישראל, מחנות קיץ יהודיים, וכן סיורים לאתרי שואה היו בין הדוגמאות הראשונות של נסיעת המורשת החינוכית המאורגנת. היום הם מבוססים היטב ואומצו כמודלים עבור סוגים אחרים של תיירות חינוכית ומורשת. באותה רוח, מאז תחילת הפעלתן לפני יותר מחמישים שנה, על תוכניות אלה כבר נכתבו תלי תלים של הערכה ולימוד אקדמי. מאמר זה מציע טופולוגיה של התחום, נותן פרספקטיבה רחבה על כיצד הוא התפתח לאורך זמן במונחים של מתודולוגיות, אוכלוסיות מכוסות, שאלות שהופנו, והיקף החקירה.

מילות מפתח: חינוך, תיירות, יהודי, ישראל, מחקר, היסטוריה-חברתית

שאלות בוערות, בעיות מטרידות וצמיחתן של תפיסות חדשות בחינוך לעמיות יהודית

דוד מיטלברג

תקציר

מה זה אומר לחנך לעמיות יהודית? איך יכולה תיירות חינוכית יהודית להשיג מטרה זו? מאמר זה מתחקה אחר ההתפתחות ההיסטורית של תיירות חינוכית יהודית, ובוחן את הפרדיגמה של עמיות יהודית העולה ממנו. מטרה זו מושגת באמצעות ניתוח מדוקדק של השלבים השונים של פעילות מתוכננת ב-*מחלקה עמיות יהודית - אורן* לאורך 25 שנות קיומה. המאמר מתאר שלושה שלבים של התוכניות: (1) את החוויה הישראלית, אשר מתמקדת בהבאת יהודי התפוצות לישראל וחושפת אותם להשפעת ישראל עליהם; (2) המפגש בו יהודי ישראל והתפוצות באים יחד כדי ללמוד זה מזה; (3) בניית מערכת יחסים מתמשכים בין קהילות יהודיות בתפוצות ובישראל. שלושת השלבים הללו, מצביעים על פרדיגמה של התעוררות עמיות יהודית, כולל: שייכות לעם היהודי, זיקה ליהודים אחרים, הון יהודי, ואחריות אישית לאחים יהודים. לפרדיגמה זו היכולת להתמודד עם האתגרים השונים העומדים בפני תיירות חינוכית יהודית היום, והיא מורה את הדרך לעבר כיוונים חדשים בתיירות חינוכית יהודית ובמחקר תיירות חינוכית.

מילות מפתח: עמיות יהודית, תיירות חינוכית, חוויה ישראלית, מפגש, חינוך בישראל, חינוך בתפוצות

עוברים בין ישראל ואמריקה: מנהיגי העתיד היהודים עושים דו-שיח מפגש ועמיות

רוברטה בל – קליגלר

תקציר

עמיות יהודית הינה מושג בעלת משמעות במציאות עכשוית של דפוסים גלובליים ובמיוחד בהקשר למושגים כמו: הגירה, נסיעות ותיירות, תקשורת וריבוי זהויות. מטרת עמיות יהודית ליצור הבנה והערכה הדדית בין יהודים על אודות הדרכים השונות בהן ניתן להיות יהודי, ללא קשר למולדת, לאמונה, לאזרחות, למחויבויות ולהתנהגות. "תכניות קשר" הפכו לדרך מקובלת להגברת הזהות היהודית של הפרט ולקידום קשרים בין יהודים ממקומות שונים בארץ ובעולם. מאמר זה בוחן את ההשפעה של "תכנית קשר" רב שנתית אחת בה נטלו חלק סטודנטים ישראלים ואמריקאים. הצגת ממצאי המחקר נעשית על ידי בחינת פרדיגמת עמיות יהודית בת ארבעה רכיבים: תחושת שייכות לעם היהודי, תחושת קשר ליהודים אחרים, הון יהודי ואחריות אישית. התכנית החינוכית שילבה לימוד אקדמי שתוכנן על ידי הצוות הישראלי והאמריקאי וכן נסיעה ומפגש עם עמיתים ממדינה אחרת. המאמר דן בדמיון ובהבדלים בהשפעת התכנית לא רק בין קבוצות הסטודנטים הישראליים והאמריקאים, אלא גם בין קבוצות שונות של סטודנטים בעלי אותה אזרחות. למרות שהיו כמה מקרים שבהם הממצאים לא היו ברורים לגמרי, ניתן להסיק באופן מובהק ש"תכניות קשר" עשויות להביא למשתתפיה הן העשרת הזהות שלהם והן העמקת הרגשת הקשר ליהודים אחרים וגם לעם היהודי.

מילות מפתח: תכנית קשר, עמיות יהודית, זהות, מפגש, שייכות, קשר.

התחדשות יהודית? סטודנטים יהודים אמריקאים והביקור בישראל

אריאלה קיסר

תקציר

מטרת מאמר זה היא להסתכל על נסיעות לארץ ככלי התקשרויות יהודיות של הדור המילניום – אלה שנולדו אחרי 1980 – ולהעריך את הקשר בין התחברות לישראל ומעורבות יהודית במישור הפרטי והציבורי גם יחד. הניתוחים מבוססים על המחקר הדמוגרפי של תלמידי קולג' יהודים ב-2014, מבוסס על סקר מקוון של מוסדות השכלה גבוהה ארבע-שנתיים בארה"ב עם למעלה מ-1,100 סטודנטים יהודים. הדרך לירושלים בסיוור לימודים מובילה לכותל המערבי, אולם אינה מגבירה את השמירה הדתית. עם זאת, ביקורים בארץ מחברים או מחברים מחדש צעירים עם השורשים התרבותיים היהודים שלהם, מרוממים את הגאווה היהודית, ויוצרים תחושה של עמיות יהודית. זה נכון לגבי כל סוג של ביקור, בין עם תגלית, עם עוד תוכנית חינוכית, או עם המשפחה. ביקור אישי לישראל, בצורה כלשהי, נראה שהוא גורם מנבא חזק יותר של רגשות גאווה יהודית ומחויבות לעמיות יהודיות, מאשר גדילה עם שני הורים יהודים.

מילות מפתח: סטודנטים יהודים, ארה"ב, דור המילניום, טיולים לישראל, עמיות יהודית

"From the Depths of Emotion and Awareness": Educational program development and non-formal activities of the youth travel to Poland under the Ministry of Education 1988-2008

Eli Shaish and Yuval Dror

Abstract

The youth trips to Poland that the educational establishment conducts through the Society and Youth Administration in the Ministry of Education have, for more than twenty years, been an important part of the instilment of the memory of the Holocaust and its meanings among the school students of Israel, and the shaping of their Jewish awareness. This article will present

the way in which the non-formal education system within the Ministry of Education consolidates collective memory for deepening 'Jewish awareness' among the youths who take part in the trips to Poland, by examining the development of the educational program, "It is my Brother Whom I Seek" ("*Et Achi Ani Mevakesh*") between 1988 and 2008, and by analyzing its learning materials, produced by the administration and its associates: Masua and Moreshet centers, Yad Vashem, etc. This historical-educational study enables learning about the processes of planning and development, ways of assimilating the (non-formal) educational system's policies, and the inputs required to this end.

There have been 36 educational programs and activity materials published, primarily by the administration's partners. The first four "readers" define the content and sites that would build the narrative of the trip. Significant changes in the goals and principles of the trip have not been made. Notable for its absence is a centralizing educational program on the subject of the youth missions to Poland and a profound discussion of the necessity of the trips. However, the central elements of the program were found in the Ministry General Manager's circular on the subject. The goals can be found in the narrative presented by the guides, the Holocaust survivors and the accompanying educators (the most influential 'educational agents,' who are trained by the administration). The narrative appears through the various sites and monuments, molded through symbolic messages in ceremonies and conversations that take place in the evenings at the hotels. All of these meaningful experiences enrich the students' learning about the Holocaust and the history of the Jews during that time, thereby influencing and shaping the participants' Jewish awareness.

Through the preparatory processes in the schools, as well as those that take place at the various sites in Poland, emotion initially plays a central role. Over time, the cognitive aspects become strengthened and the process unfolds into a promise of loyalty and a sense of belonging "from the depth of emotion and awareness." The employment of tools of non-formal education amplifies the experiences that take place during the trip to Poland and its preparations in Israel, enriching the learning about the Holocaust.

גבולות מתרחבים וקביעת שייכות: נסיעות צעירים לישראל - מבט מאמריקה הלטינית

יהודית בוקסר ליברנט

תקציר

מאמר זה מנתח טיולי חינוך כחלק מהנוהג התרבותי ומוסדי שלפיו ישראל נתפסה כאתר עבור קידוד סמלי של משמעות ויצירת תחושת שייכות, בעוד מתחזקת מודעות הקיום של עולם יהודי מחובר. מוצגת כאן נקודת המבט האזורית של קהילות יהודיות באמריקה הלטינית. מערכת היחסים בין קהילות יהודיות בעולם ומדינת ישראל ניתנת להמשגה כמתפרשת על משמעות מגוונות, אשר בתורן מובילות אל מבנים מגוונים של יחסים ביניהן, היוצרות קשרים נבדלים, משתנים וחזקים עם ישראל. יחסים אלה מתפתחים ומתגלים על פני ציר לאומי אשר מקיים אינטראקציה עם מניעים רעיוניים טראנס-לאומיים. בהקשר זה, נראות ובולטות הולכת וגוברת של טיולי נוער מעוררת את הצורך בדיון שיטתי על תפקידם, היקפם, ותפוצתם. טיולים חינוכיים ניתנים להמשגה כפרקסיס החושף את ההתכנסות הייחודית של לאומיות מודרנית רבת שנים ואת הנוכחות ההולכת וגדלה למעשה של טראנס-לאומיות בעולם היהודי. בכך בא לאור המקום והתפקיד המשתנה של הרעיון של מרכז יהודי או מולדת כערובה להמשכיות בתפוצות. על ידי הסתכלות על טיולי נוער השונים כחלק של מערכת החינוך והסדר הארגוני של החיים היהודים, מאמר זה שופך אור על המשמעות שיש לגורמים כגון צפיפות מוסדית, הון חברתי ומורשת קהילתית על האופי וההיקף של המסעות האלה, האופי, משך הזמן, והמטרות שלהם. אנו משלבים פרספקטיבה אזורית כדי לבחון את המערך המשתנה של טיולי נוער בתוך עולם יהודי מחובר יותר ויותר. מספר מאפיינים של החיים היהודיים באמריקה הלטינית הודגשו בפרספקטיבה השוואתית. הדגשת התפקיד של הציונות ושל ישראל שיחקה כמוקדי זהות וכבוני קהילה, כדי להבין את האופי המגוון של הטיולים. הממדים הקוגניטיביים והקיומיים הקשורים לחוויות הנסיעה הם גורמים מרכזיים בתהליך החיברות של בני נוער. ישראל הופכת למרחב הטריטוריאלי והסמלי שבו קשרים קולקטיביים חזקים ועמידים צפויים להתפתח, אם כי המטרות והמאפיינים של טיולים שונים עשויים להשתנות. המקרה שלפנינו משקף גם גישה רעיונית וגם נתונים אמפיריים, וגם אם הוא ייחודי במובנים מסוימים, הוא מציג תכונות העשויות לעזור בניתוח האופי והמשמעות של הטיולים עבור הקשרים יהודים אחרים ועבור קבוצות אתניות טראנס-לאומיות אחרות.

מילות מפתח: טיולי נוער, אמריקה הלטינית, ציונות, זהות, תפוצות, טראנס-לאומיות

Thoughts on core country and Jewish identification: Context, process, output, implications

Sergio DellaPergola

Abstract

Increased attention toward educational tourism – namely to Israel – calls for reexamining the broader relationship between Israel defined here as the core country of Jewish peoplehood, and the sense of identification with the same Jewish peoplehood. This article reviews some basic concepts and central trends in contemporary Jewish identification, through comparisons between the United States and Israel. It focuses on the process and meaning of Jewish identity formation, and on the tools which participate in consolidating and preserving it. We review internal and external determinants, intervening variables, different dimensions of the target variable (Jewish identification), and its implications. We examine the role of a strengthened relation of individuals with their core country (Israel) and other Jewish identification options available over the life course. We present a general model illustrative of the creation and maintenance of Jewish identification, defining the role of, and the expectations from educational tourism within it. A final comment concerns the choice of target population for educational tourism programs in view of the growing complexity in the definition of who is a Jew in recent years. Concepts and contexts presented here are suggested toward further research, public discourse, and planning of existing and future educational tourism initiatives.

Keywords: core country, peoplehood, Jewish identification, educational tourism, cumulative opportunities